

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДІВ УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОВІСТЮ БАНКІВ

У статті розглянуто та проаналізовано шляхи удосконалення управління прибутковістю банків на основі дослідження відповідних підходів, підвищення їх фінансових результатів та підвищення рентабельності банківських установ. Згідно з цим запропоновано способи покращення методів управління прибутковістю за рахунок певних заходів.

Ключові слова: фінансовий результат, прибуток, рентабельність, ліквідність, власний капітал, позиковий капітал, прибутковість активів, прибутковість капіталу.

При швидкоплинному зовнішньому середовищі в умовах світової фінансової кризи, що беззаперечно має негативний вплив на діяльність фінансового сектору економіки, банківські установи повинні брати до уваги таку проблему, як оптимізація структури доходів та підвищення прибутковості, адже банки є регуляторами грошового обігу й посередниками в акумуляції та перерозподілі грошових ресурсів та мають важливу роль в економічних перетвореннях України [9].

Підвищення ефективності діяльності - головна мета, яку ставлять перед собою власники банків, інвестуючи кошти в банківських бізнес, а управління прибутковістю є одним з першочергових завдань банківського фінансового менеджменту, це зумовило відносно значні наукові напрацювання у цьому напрямку економічної науки [5].

Серед фахівців, які присвятили свої праці проблемам удосконалення методів управління прибутковістю банків в ринковій економіці, можна виокремити таких зарубіжних та вітчизняних вчених-економістів, як М. Алексеєнко, О. Біла, І. Бланк [3], Дж. К. Ван Хорн [6], В. Вітлінський, О. Вовчак, А. Герасимович, П. Гринь [8], В. Кочетков, О. Лаврушин, Ю. Масленченко, А. Мороз [2], А. Неділько [10], Г. Панова, П. Роуз [14], М. Савлук [2], Дж. Сінкі [17], Т. Смовженко, Г. Табачук, Р. Тиркало, О. Ширинська, Р. Шіллер та ін.

Підхід до визначення сутності прибутковості різних науковців дещо різниться [1; 4; 5; 7], та узагальнюючи їхні погляди, можна трактувати прибутковість банківського бізнесу як своєрідний індикатор, що характеризує фінансові результати діяльності, а також є матеріальною основою його подальшої роботи та визначення рейтингу на банківському ринку. Важливою складовою ефективного функціонування банку є розрахунок, аналіз і прогнозування показників віддачі власного капіталу, прибутковості й рентабельності, а основною задачею — протистояти зниженню прибутковості, оскільки це вплине і на показники достатності капіталу, і, відповідно, на рівень конкурентоспроможності банку [2].

Мета статті полягає в розв'язанні наступних завдань: 1) аналіз сучасних методів удосконалення управління прибутковістю банків; 2) виявлення найбільш оптимальних методів у сучасних умовах; 3)

запропоновання шляхів удосконалення найперспективніших методів покращення управління прибутковістю банків.

Відповідно до тенденцій сучасного розвитку економічних процесів, ситуація в банківській сфері набуває певних особливостей, тому, досліджуючи питання прибутковості, слід розуміти, що вчені-економісти дуже часто звертають увагу на питання рівня прибутковості установи, оскільки з плином часу шляхи удосконалення управління прибутковістю змінюються. Це означає, що треба постійно змінювати підходи до цього питання. Здебільшого під прибутковістю розуміють відносний показник економічної ефективності, що комплексно відображає ступінь ефективності використання трудових, матеріальних і грошових ресурсів, а також природних багатств. Так у словниках прибутковість визначається як «ефективність, рентабельність, дохідність підприємства або підприємницької діяльності» [20]. Фактори, що впливають на прибуток банку, є багаточисельними, але фактично, прибутковість банку залежить від доходів та витрат. Отже, для отримання правильної відповіді на питання удосконалення методів прибутковості значну роль відіграє дослідження проміжних показників — витрати, дохід, прибуток [2, с. 34-35].

Безпосередньо важливе значення має розрахунок та подальший аналіз показників прибутковості, що дасть змогу оцінити діяльність банку. У практичній діяльності часто використовуються такі методи: 1) аналіз динаміки середнього рівня прибутковості за допомогою абсолютних показників; 2) аналіз динаміки відносних показників прибутковості; 3) факторний аналіз показників прибутковості активів та прибутковості капіталу [5].

З-поміж найбільш важливих абсолютних показників прибутковості банку можна виділити наступні: процентний дохід, непроцентний дохід, прибуток до оподаткування, чистий прибуток [15]. Увагу слід звернути на показник «процентного доходу», оскільки його значення загалом дає оцінку прибутковості банку, а якщо розглядати його у динаміці, то, відповідно, це може дати банку широкий діапазон інформації про потребу у зміні процентної ставки, об'єму та структури

дохідних активів і зобов'язань.

Дати оцінку рівню прибутковості банку можливо, застосовуючи аналіз фінансових коефіцієнтів. Згідно з цим аналізом передбачено: 1) порівняння фактичної розрахункової величини фінансового коефіцієнта з його нормативним значенням; 2) порівняння коефіцієнтів банку з коефіцієнтами конкурентів; 3) оцінка коефіцієнтів у динаміці (темп зростання, темп приросту показників).

Далі розглянемо порівняльну статистичну інформацію про значення показника чистого процентного та чистого комісійного доходу банків України 1-2 та 3-4 групи за класифікацією НБУ.

Чистий процентний дохід (прибуток) як економічна категорія може визначатися як різниця всіх процентних

доходів банку за розміщеними кредитами (у тому числі процентні доходи по вкладах у векселі та облигації) і всіх процентних витрат банку за залученими позиками, депозитами, коштами на поточних рахунках клієнтів та випущених облигацій та векселів. Далі розглянемо чисті процентні доходи банків 1 та 2 групи за класифікацією НБУ (Рисунок 1).

Показник чистого процентного доходу має найбільше значення в 2011 році для таких фінансових установ: «ПриватБанк» (7,905 млрд. грн), «Райффайзен Банк Аваль» (4,541 млрд. грн), «Ощадбанк» (4,521 млрд. грн) та «Укрексімбанк» (3,462 млрд. грн), у той час, як найменший чистий процентний прибуток отримали банки «Київська Русь» (0,11 млрд. грн), «VAB Банк» (0,12 млрд. грн) і «Хрещатик» (0,12 млрд. грн).

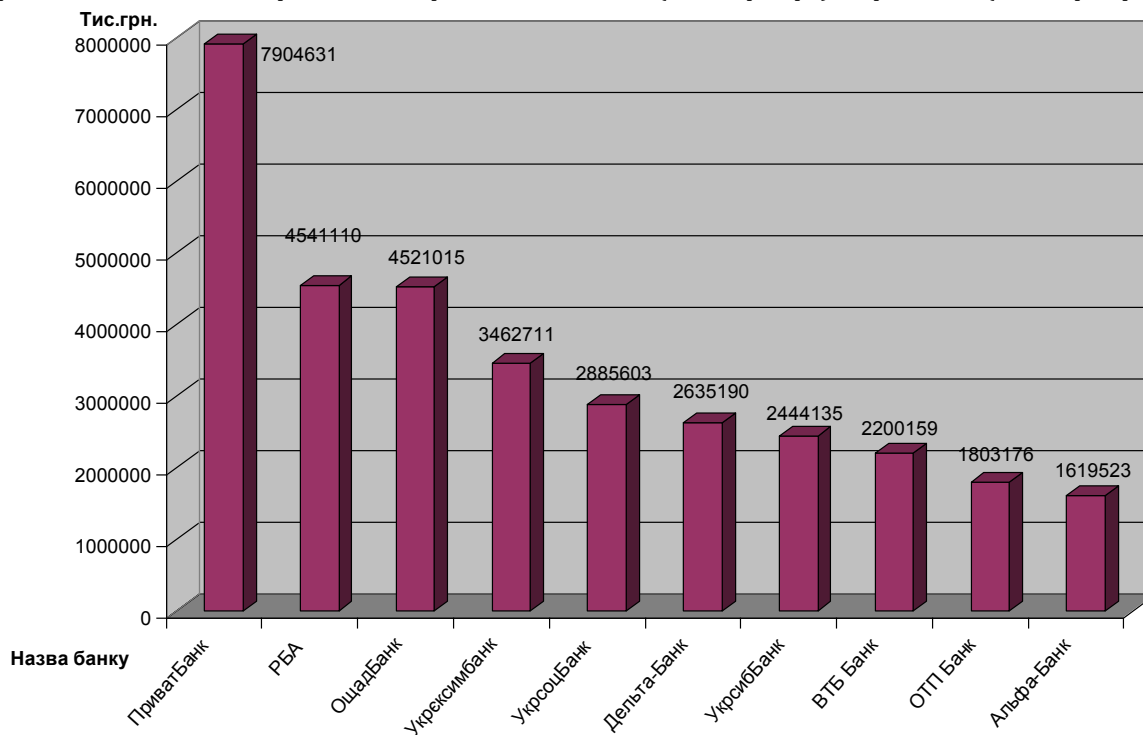

Рис. 1. Рейтинг банківських установ 1 та 2 групи за класифікацією НБУ з найбільшим чистим процентним доходом на 2011 рік, тис. грн. [21]

Що стосується банків 3 та 4 групи НБУ, то в минулому році з 132 досліджуваних установ негативний чистий процентний прибуток був зафіксований лише в «Експобанку», а інші фінансові організації показали позитивний результат, таким чином, загальний чистий процентний дохід по групі склав 7,4 млрд. грн., що на 0,93 млрд. грн. (або 14,4%) більше, ніж у 2010 році.

При цьому найбільше значення чистого процентного доходу за підсумками 2011 року було зафіксовано для «Platinum Bank» (0,53 млрд. грн.), Банку «Київ» (0,29 млрд. грн.), «Марфін Банку» (0,26 млрд. грн.) і «Прокредит Банку» (0,25 млрд. грн.), у той час, як банки «Конкорд» і «Столиця» показали найгірший результат - всього 499 грн. і 2292 грн. відповідно. Дані наведено у рисунку 2.

Що стосується чистого комісійного доходу (прибутку), то під цим показником мається на увазі різниця між усіма комісійними доходами банку від розрахунково-касового обслуговування юридичних та фізичних осіб (поточні та карткові рахунки), видачі і обслуговування позик та інших операцій і всіма

комісійними витратами банку - плати за обслуговування платежів у НБУ, проведення розрахунків через кореспондентські рахунки в банках-партнерах та інші операції.

При цьому напрямком отримання доходів від комісійних платежів для банків України в 2011 році був більш пріоритетним, ніж процентні надходження, про що свідчить більш стрімкий приріст комісійних доходів порівняно з процентними - загальна сума комісійних доходів в банках 1 і 2 групи НБУ зросла на 2,02 млрд. грн. (проти 1,33 млрд. грн. за процентними доходами) або на 19,5% (проти 3%) до 12,38 млрд. грн. [21].

Найбільше значення чистих комісійних доходів у звітному році було відзначено для «ПриватБанку» - 3,84 млрд. грн. За ним розташувалися «Райффайзен Банк Аваль» (1,29 млрд. грн), «Ощадбанк» (0,94 млрд. грн) і «Дельта Банк» (0,7 млрд. грн), у той час, як найменше значення показника було зафіксовано для «Родовід Банку» (0,01 млрд. грн) і «БТА Банку» (0,01 млрд. грн). Дані наведено на рисунку 3.

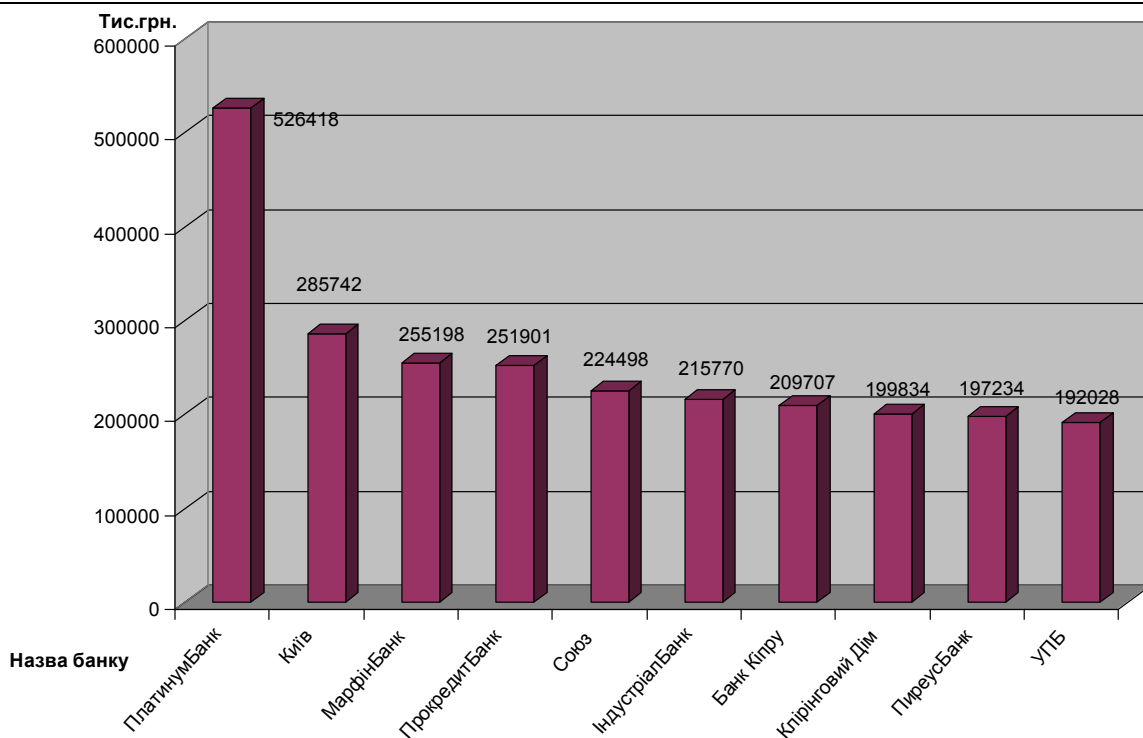

Рис. 2. Рейтинг банківських установ 3 та 4 груп за класифікацією НБУ з найбільшим чистим процентним доходом на 2011 рік, тис. грн.

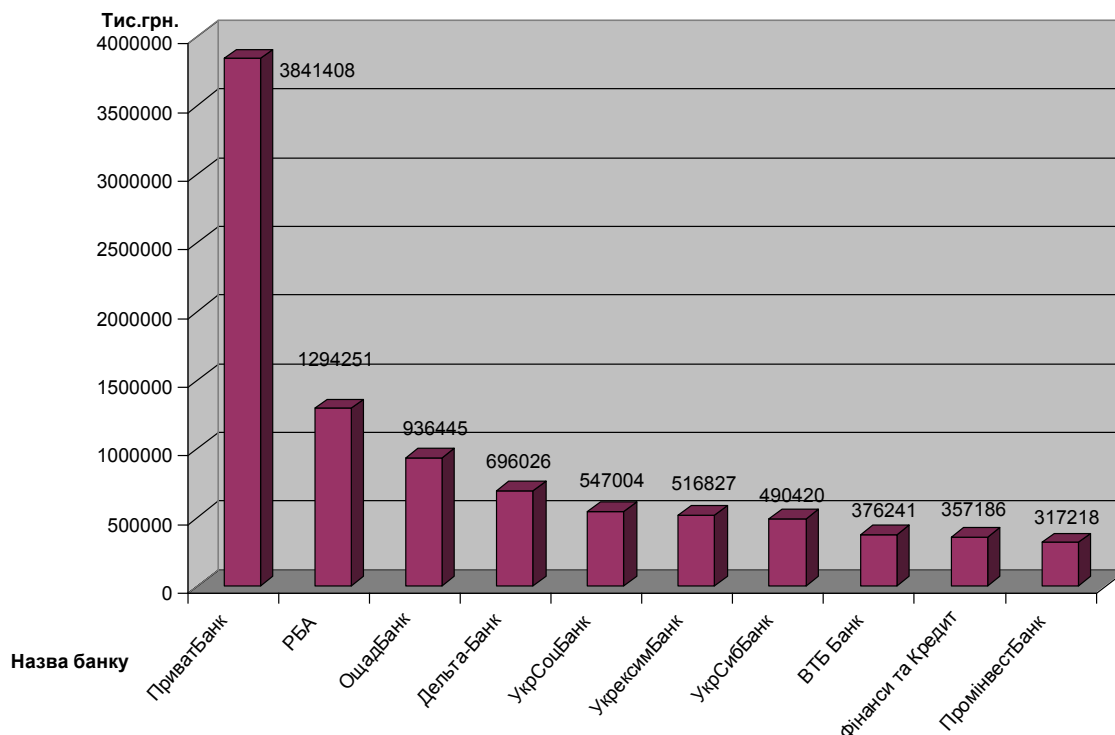

Рис. 3. Рейтинг банківських установ 1 та 2 групи за класифікацією НБУ з найбільшим чистим комісійним доходом на 2011 рік, тис грн. [21]

Що стосується банків 3 та 4 груп за класифікацією НБУ, то в цьому сегменті у 2011 році було зафіксовано рекордне підвищення чистих комісійних доходів - підсумковий комісійний прибуток банків збільшився на 0,73 млрд. грн. (або 33%) до 3 млрд. грн, при цьому позитивне значення показника було характерно для всіх

132 досліджуваних установ.

Найбільше значення чистого комісійного прибутку за підсумками минулого року було зафіксовано для «Експрес-Банку» (0,21 млрд. грн), Банку «Російський Стандарт» (0,16 млрд. грн), «Конверсбанку» (0,13 млрд. грн.), «А-банку» («Акцент-банку») (+0,13 млрд. грн), у

той час, як найменше значення спостерігалось для банків «Український банк реконструкції та розвитку»

(129 тис грн), «Столиця» (247 тис грн) та «Грін Банк» (260 тис грн). Дані наведено на рисунку 4.

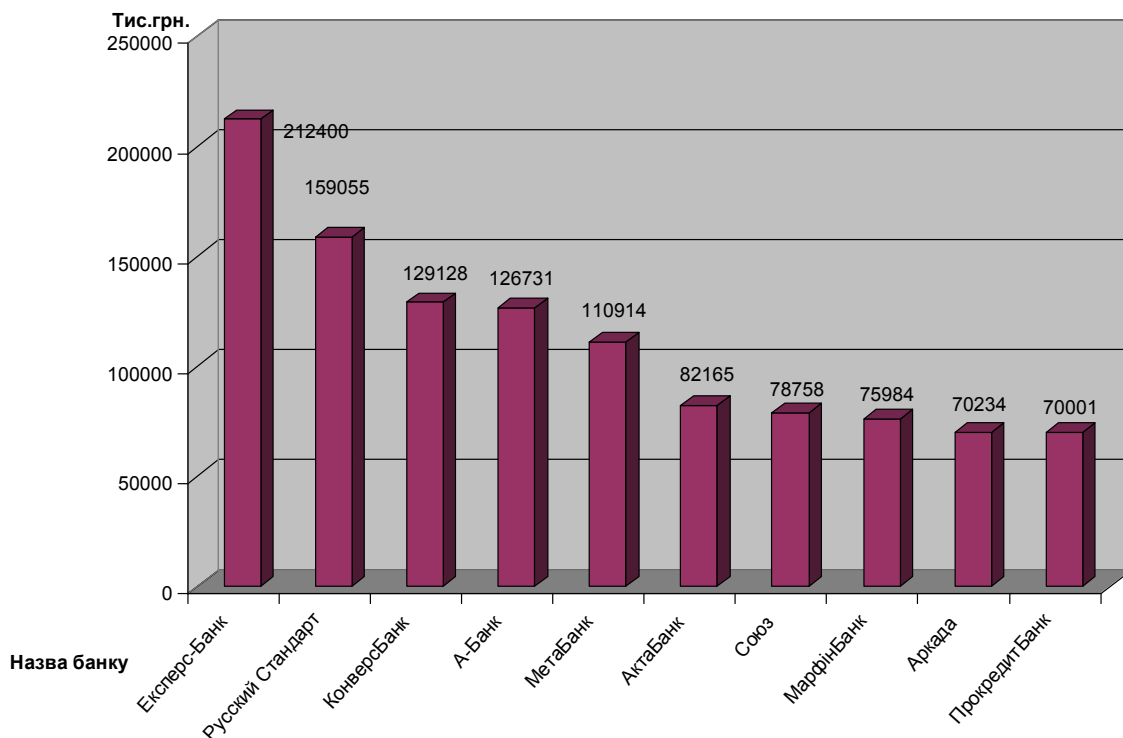

Рис. 4. Рейтинг банківських установ 3 та 4 груп за класифікацією НБУ з найбільшим чистим комісійним доходом на 2011 рік, тис грн.

Проаналізувавши статистичну інформацію, можемо зробити висновок, що серед банків 1-2 групи за класифікацією НБУ найперспективнішими відповідно до показників чистого процентного та чистого комісійного доходу можна назвати банки: «ПриватБанк», «РБА» та «ОщадБанк». Серед банків 3-4 групи за цими ж показниками можна виділити такі банки: «ПлатинумБанк», «Київ» та «Експрес-банк». Тобто заходи, які вживаються цими банками для досягнення високої прибутковості, можна вважати найрезультативнішими [21].

Для того, щоб досягти високих показників прибутковості, вчені-економісти радять застосовувати наступні рекомендації: 1) збільшувати кількість власних коштів банківської установи, що посприє зростанню ресурсної бази банку і їх інвестиційного потенціалу (це може бути однією з передумов залучення закордонних інвестицій, стимулюватиме процеси інтеграції); забезпечити незалежність банку і створити умови для утримання позицій вітчизняних банків на міжнародному просторі в період посиленої конкурентної боротьби з іноземними банками [3]; 2) раціонально й ефективно розміщувати кошти банку для забезпечення його фінансової стійкості потрібно. Виконуючи ці умови, можна позбутися суперечностей між надійністю, ліквідністю та прибутковістю банку; 3) використовувати фінансове планування, яке може слугувати резервом збільшення прибутку і його більш раціонального використання. Значні обсяги витрат є наслідком неузгоджених дій різних управлінь між собою. Фінансовий план робить можливим прогнозування доходів, витрат і прибутку банку на рік. Хоча в умовах, що склалися на вітчизняному ринку, через нестабільність, інфляцію реальні дані можуть

значно відрізнятися від запланованих, та пропорції будуть залишатися практично без змін. Банк повинен передбачати цілі на поточний рік та перспективи розвитку в реальних масштабах [2]; 4) застосовувати диверсифікацію, що також зменшить ризиковість; 5) урахувати потребу у формуванні достатніх страхових резервів та резервних фондів. Беручи до уваги те, що основною причиною банківських банкрутств є неповернення виданих кредитів, то формування цих фондів буде сприяти зміцненню надійності та стабільності банку, а значить, і вітчизняної банківської системи загалом, зменшенню можливих фінансових ризиків кредитної діяльності. Створення таких резервів може дати гарантію покриття рахунків діяльності банку, сприятиме підтримці його ліквідності на потрібному рівні; 6) використовувати такі інструменти банківської діяльності, що дозволять як планувати, так і отримувати додатковий прибуток; 7) вивчати кредитні ризики, приймати відповідні заходи щодо їх зниження; 8) підвищувати рівень професійної кваліфікації кадрів [3].

Таким чином, проаналізувавши інформацію щодо оцінки та аналізу прибутковості комерційних банків та ознайомившись з рекомендаціями науковців [1; 2; 3] щодо підвищення прибутковості, можемо зробити наступні висновки, які допоможуть удосконалити методи управління прибутковістю банків: 1) по-перше треба нарощувати групу активів, яка приносить процентний дохід, проводити сучасно-орієнтовану маркетингову і процентну політику, це призведе до підвищення числа вкладників банківських установ. Але це буде важко зробити, тому що в сучасних умовах в Україні довіра до банківських установ підірвана; 2) також важливим фактором є зміна загального рівня

процентної ставки по активних операціях банківської установи. Треба проаналізувати попит на кредитному ринку і процентні ставки банків-конкурентів та інших фінансових установ, щоб визначити розмір процентної ставки по активних операціях; 3) слід змінити структуру портфеля доходних активів, тобто треба підвищити питому вагу ризикових кредитів у кредитному портфелі банківської установи, які надані під високі проценти. Банку може принести значний дохід ризикова операція, якщо цією операцією правильно управляти. Банківська установа повинна проаналізувати припустимість ризику, розробити та прийняти проект практичного рішення, яке спрямоване на використання ризикових операцій, що зменшують вірогідність витрат банківської установи від проведення різноманітних операцій; 4) треба оптимізувати пасиви, зменшити адміністративні витрати, забезпечити зростання непроцентних доходів, зменшити витрати на банківські послуги, що дасть змогу у майбутньому зменшити її ціну; 5) якщо зменшити ціну на банківські продукти, які за

розрахунками будуть користуватися попитом у населення, то це дає банківській установі значні конкурентні переваги на ринку банківських товарів та послуг [8].

Отже, як висновок, можна зазначити, що в умовах ринкової економіки в Україні та у світі загалом отримання прибутку та розробка методів щодо підвищення рентабельності є необхідним чинником існування банківської установи. Прибутковість характеризує банк з точки зору стійкості. Прибуток необхідний для створення резервних фондів, також для матеріального стимулювання кадрів і персоналу, для зменшення витрат і підвищення якості товарів і послуг, що надаються банківськими установами, а також може слугувати для збільшення капіталу, за допомогою якого можна розширити обсяги і покращувати якість наданих послуг [9]. Тобто удосконалення методів управління прибутковістю банків було, є та буде актуальним питанням.

Список літератури

1. Аналіз банківської діяльності [Текст] : підручник / А. М. Герасимович, М. Д. Алексєєнко, І. М. Парасій-Вергуненко та ін. ; за ред. А. М. Герасимовича. – К. : НБУ, 2004. – 599 с.
2. Банківські операції: підручник / А. М. Мороз, М. І. Савлук, М. Ф. Пуховкіна та ін. / За ред. д-ра екон. наук А. М. Мороза. – К.: КНЕУ, 2000.-384с.
3. Бланк І. А. Основи фінансового менеджменту / І. А. Бланк: В 2 т. Т. 1. – К.: Ника-Центр; Эльга, 2001. – 592 с.
4. Васюренко О. В. Банківський менеджмент: посібник / О. В. Васюренко. – Видавничий центр "Академія", 2001 р. – 320 с.
5. Вольська С. П. Аналіз та шляхи підвищення прибутковості діяльності банку [Електронний ресурс] / С. П. Вольська. – Режим доступу: <http://ua.worlddocuments.org/docs/index-1151.html>.
6. Ван Хорн Дж. К. Управління фінансами / Дж. К. Ван Хорн. – М.: Фінанси и статистика, 1997. – С. 67.
7. Герасимович А. М. Аналіз банківської діяльності: підручник / Герасимович А. М., Алексєєнко М. Д., Парасій-Вергуненко І. М. та ін., за ред. Герасимовича А. М. – К. : КНЕУ, 2004 р. – 599 с.
8. Грінь П. Деякі проблеми діяльності комерційного банку / Грінь П. // Гроші та кредит. – 2003. – № 3. – С. 48-53.
9. Дишлевич В. Л. Сучасний стан та шляхи підвищення прибутковості комерційних банків [Електронний ресурс] / В. Л. Дишлевич. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/7_NMIW_2011/Economics/1_80913.doc.htm.
10. Неділько А. Співвідношення доходів і витрат як методика визначення ефективності / А. Неділько // Банківська практика за кордоном. – 2001. – №9. – С. 27-34.
11. Остах С. Деякі аспекти прибутковості та фінансової стійкості комерційного банку / С. Остах // Вісник НБУ. – 2001. – №2. – С. 47-49.
12. Павленко Р. В. Факторний аналіз прибутковості діяльності банку як детальна оцінка її результативності / Р. В. Павленко // Проблеми науки. – 2001. – № 8. – С. 33-42.
13. Поморіна М. А. Деякі шляхи до управління ефективністю діяльності банку / Поморіна М. А. // Банківська справа. – 2001. – № 10. – С. 11-17.
14. Примостка Л. О. Фінансовий менеджмент банку [Текст] : навч. посібник / Л. О. Примостка. – К. : КНЕУ, 1999. – 280 с.
15. Роуз П. С. Банківський менеджмент / П. С. Роуз: Пер. з англ. – М.: Справа, 1997.
16. Савіна, Л. О. Фінансовий аналіз у комерційному банку [Текст] : навч. посібник / Л. О. Савіна. – К. : Кондор, 2009. – 190 с.
17. Сінкі Дж. Ф. мл. Управління фінансами в комерційному банку / Дж. Ф. Сінкі мл.: Пер. з англ. / Під ред. Р. Я. Левіти, Б. С. Пінскера. – М.: Catallaxu, 1994. – 975 с.
18. Крилова В. Складові процеси управління ліквідністю банку / В. Крилова, Р. Набок // Вісн. нац. банк України. – 2008. – № 6. – С. 24-29.
19. Сало І. В. Фінансовий менеджмент банку: навч. посіб. / І. В. Сало, О. А. Криклій. – Суми: ВТД "Університетська книга", 2007. – 314 с.
20. Економічний словник [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://enbv.narod.ru>.
21. Стаття: Огляд доходів та чистого прибутку банків України станом на 2011 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.prostobankir.com.ua/mezhhbankovskiy_biznes/analitika/obzor_dohodov_i_chistoy_pribyli_bankov_ukrainy_za_2011_god.

РЕЗЮМЕ

Фатюха Вікторія, Подоляк Александр

Совершенствование методов управления прибыльностью банков

В статье рассмотрены и проанализированы пути совершенствования управления прибыльностью банков на основе исследований соответствующих подходов, повышения их финансовых результатов и повышения рентабельности банковских учреждений. Согласно этому предложены пути улучшения методов управления прибыльностью за счет соответствующих мероприятий.

RESUME

Fatyuha Victoria, Podolyak Olexandr

Improvement of the management methods of the profitability of banks

The article considers the ways to improve the management of the bank's profitability on the basis of relevant research approaches. There have been also analyzed the ways of improvement of the financial performance and profitability of banking institutions. According to the proposed ways the authors propose how to improve the profitability of management through appropriate measures.

Стаття надійшла до редакції 26.02.2013 р.